

ČAJ

Pro chvíle pohody

ČERVEN 2014

Časopis Autorů Jičínska

Děti ráje na zamlženém okně tramvaje
(úryvek)

**Na zamlžené okno v tramvaji
Malují prstem první děti v ráji.**

**Namalují šťavnaté jablíčko
Adam se mi zamlžuje maličko.**

**Obtáhnu prstem Adama
Koukám
Eva kolem krku hada má.**

Dana KARASOVÁ

93

Vážení čtenáři,

červnový ČAJ je tak trochu neplánovaně
věnován pražským autorům.

Hostem je **Dana Karasová**, která dosud nepublikovala.

Patří mezi účastnice Řehečské slepice,

kde v roce 2012 vyhrála Cenu řehečského diváka:

za písňový text „Řehečská“. Patří k našim věrným soutěžícím
a myslím si, že její poezie

(viz úvodní báseň **„Děti ráje na zamlženém okně tramvaje“**)
stojí za pozornost. Zároveň můžete posoudit i její tři kratší prózy
(**„Má první jízda vlakem,“ „Kamna“ a „Pracovní sobota“**)
z dětství a školních let.

Rozhovor poskytl **Jan Lipšanský**, autor nám důvěrně známý
také z Řehečské slepice. V rozhovoru se přiznává, že

„Před sto lety by mne mohli považovat za renesančního muže!“

Jeho odpovědi rozhodně stojí za přečtení, protože vzhledem k tomu,
že vystudoval pražskou FAMU, obor scenáristika a dramaturgie, má
blízko k řadě lidí, které jsou pro nás, mimopražské autory, vzdálení.

Tvorbu domácích autorů představuje
moje poezie ze souboru **„Poezie pod notovou osnovou“**,
kterou jsem psal na fotografie novopackého fotografa Jiřího Čejku.
Podotýkám, že obrázky i moje texty měly i svou výstavu
v Lázních Bělohradě.

Báseň **Dany Karasové „Letní prázdniny“**
předznamenává další měsíc.

Konečně se dočkáme dovolených a prázdnin.

Užijte si první letní dny a těšte se na červencový ČAJ !

Váš Václav

HOST ČAJe:

Dana KARASOVÁ (1962)

Žije v Praze. Dosud oficiálně nepublikovala, píše poezii i prózu. Jejím největším úspěchem je Cena řehečského diváka na 11.ročníku Řehečské slepice s písňovým textem „Řehečská“.

TVORBA DANY KARASOVÉ

Děti ráje na zamlženém okně tramvaje

Na zamlžené okno v tramvaji
Malují prstem první děti v ráji.

Namalují šťavnaté jablíčko
Adam se mi zamlžuje maličko.

Obtáhnu prstem Adama
Koukám
Eva kolem krku hada má.

Vesele si kouše do jablíčka
Had našeptává jí sladká slovíčka:
„Můžeš sníst jablek, kolik chceš,
lepšího partáka než jsem já,
nenajdeš!“

Ovinul se ještě víc kolem Evy
celý obraz najednou byl zamlžený.

Na konečné vystupují z tramvaje
na okně zůstaly stopy kresby
Děti mého ráje ...

Cizí stín

Rozlitá sklenka po ubruse
Na stole máslo chleba a gin
Kotě si přede v jednom kuse
Za oknem civí cizí stín

V pokoji od vedle lítají noty
Děvčátko hraje na spinet
Babička v kuchyni dopéká dorty
Cizí stín jen závidět

Za pecí starý pes líže si rány
Zvenčí sem doléhá dívčí smích a hlas
Na stromy usedly ke spánku vrány
K pozdnímu večeru pokročil čas

Za okny můžeš tmu krájet nožem
Cizí stín zmizel
Bůh ví kam
Lidé se pomalu chystají na lože
A já zůstal v ulicích sám

Letní prázdniny

Na pláži v slunném červenci
z písku staví hrady naši malí drobečci
Lopatkami nabírají písek do kbelíčků
A pak z něho uplácají bábovičku

Baví se a radují se
Naše milé dětičky
Pokud slunce krásně hřeje
Půjdou si hrát do vodičky
A když se den k večeru nachýlí
Usnou naši malí za maličkou chvíli

Červenec je sedmý měsíc
Kéž by měl dnů aspoň tisíc
I jednatřicet dnů je v pohodě
Budeme je trávit v přírodě

V červenci jsou prázdniny
Ať nás slunce hřeje celé dny
Léto ještě srpen jistí
A pak začne padat listí

Má první jízda vlakem

Byly mi necelé tři roky, když nás paní učitelka ze školky vzala vlakem na dětské představení do okresního města. Celou cestou vlakem tam i zpět, jsem seděla jako přikovaná k sedadlu a doslova zírala z okna ven. Jela jsem vlakem poprvé v životě. Vše kolem mě, mě ohromně fascinovalo. Paní učitelka se mě několikrát ptala, zda mi není špatně, jelikož při pohledu na moji bledou tvářičku a vykulená očička, by nic jiného člověka nenapadlo. Po představení si mě na nádraží vyzvedli rodiče s babičkou. Když jsme přijeli domů, tak se mě babička konečně zeptala: „Tak jak bylo? Celou cestu domů jsi byla zticha, nestalo se ti něco?“ A já, ještě stále vykulená z cesty, jsem konečně ze sebe vyhrkla: „Babičko, panečku to bylo, stromy, domy utíkaly!“ Všichni se začali smát z plných plic a málem mě ulíbali. Jenom já jediná jsem stále netušila, proč se tak všichni smějí. Popadla jsem svého pejska, sedla si na schody a opět jsem přemýšlela o chodících stromech a domech ...

Kamna

Na základní škole nás učila ruský jazyk rodilá Ruska Raisa Timkina Ivanovna. Byla to korpulentní dáma, velmi milá a hodná. My jsme jí však dělali během výuky ruského jazyka, ty nejzákeřnější věci. Jednou jsme jí položili na židli připínáčky a zároveň jsme pootevřeli šuplík. Ona si ničeho nevšimla a sedla si na židli. Ihned vylétla ze židle, a jak se naklonila dopředu, přivřela si do šuplíku prsy i s halenkou. Pochopitelně, že se smála celá třída. Chudák Raisa s brekem odkráčela z třídy. Byla natolik férová, že si nikomu nestěžovala a vzala vše statečně. Zanedlouho jsme nechtěli mít hodinu ruštiny, a tak nás napadlo, že vylijeme mléko na kamna. Bylo to v zimě a v kamnech se vydatně topilo. Když jsme tak učinili, rozvinul se v učebně takový zápach, že jsme byli nuceni třídu okamžitě opustit. Na chodbě nás potkala Raisa Timkina a pravila: „A čo čo? Kudá vy jděte?“ A tak jsme jí nakukali, že bouchla kamna, a že přeháme, abychom neuhořeli. Učitelka zpanikařila a zavolala hasiče. Když vše vyšlo najevo, tak si nás ředitel pořádně podal. Od té doby jsme paní učitelce víckrát nic neprovedli. Všichni jsme se jí omluvili a koupili jí velkou kytici růží. Paní učitelka nám vše odpustila a začala nám vyprávět historky, které ona zažila, když chodila do školy. A věřte, nebyla to vskutku žádná zlatíčka. Také prováděli učitelům různé vylomeniny. Od té doby panovala mezi námi přátelská atmosféra. Když si ještě dnes na tuto událost vzpomenu, stydím se za to, co všechno jsme jí se spolužáky provedli.

Pracovní sobota

Na střední školu jsem chodila v 70. a 80. letech. V těch dobách byly ve škole zavedeny pracovní soboty, na které jsme museli povinně chodit. Vždy jsme uklízeli areál školy, především travnaté plochy, ale i prostory před domy našich profesorů a hlavně pana ředitele Macháčka.

Ráno jsme si vyzvedli pracovní nářadí a šli jsme např. upravovat a sázet rostliny, pleli jsme pýr či okopávali záhony. Naše činnosti se ovšem neobešly bez zdroje vody. V přízemí domu, kde bydlel pan ředitel, byla koupelna s vanou, odkud jsme vodu čerpali do kbelíků. Pan ředitel, jinak prima chlápek, nás důrazně upozornil, abychom nepouštěli červený kohoutek s teplou vodou. Jak je to ovšem zvykem, vždy se najde mezi lidmi určitá osoba, která záhadu hlavolamu musí rozlousknout a přesvědčit se na vlastní pěst o dané skutečnosti. V naší třídě jí byla Zuzana, která i přes zákaz, onen kohoutek pustila. A pak se děly věci! Z kohoutku se tryskem začala valit vařící voda, kterou nešlo zastavit. Voda se vytékala přes okraj vany až do vestibulu domu. Zuzana křičela o pomoc. Dříve usměvavý pan ředitel se snažil tryskající vodu zastavit, ovšem nepodařilo se. Naštěstí byly přízemní byty o pět schodů výš, takže se tam voda nedostala. Mezi tím jsme rychle posbírali všechny rohože, hadry a předložky všech nájemníků a snažili jsme se sbírat vodu do kbelíků. Všichni jsme byli mokří až po kolena, někteří byli mokří celí.

Pan ředitel se po celou dobu nezmohl ani na slovíčko. Dům zavalil mlžný opar. Pracovní sobotu pan ředitel ukončil, lépe řečeno, byli jsme nuceni odejít domů, jelikož by pan ředitel, protože další katastrofu prý nepřežil. Byl tak férový, že nevyvodil z toho maléru žádné důsledky. Jen si nám postěžoval, že celou sobotu a neděli musel všem nájemníkům vysvětlovat, proč je v domě tolik vody a páry, a kde mají rohože a předložky.

Tu následující sobotu jsme šli opět do „práce“.

**„Před sto lety
by mne mohli považovat za renesančního muže!“**

ROZHOVOR JAN LIPŠANSKÝ

S Janem Lipšanským jsem se poprvé setkal na literární soutěži Řehečská slepice, kde patřil k úspěšným, oceněným účastníkům soutěže. Ale jeho umělecké úspěchy jsou mnohem větší. Profesí novinář, scenárista a spisovatel Jan Lipšanský vystudoval pražskou FAMU, obor scenáristika a dramaturgie.

Spolupracuje s Českou televizí i Českým rozhlasem, jeho umělecký životopis by byl hodně dlouhý. Vzpomenu tedy ještě jeho knihy detektivní román Smrt odpadlého bratra, sbírka sci-fi povídek Mrtví mohou tancovat, sborník detektivních příběhů Tři minipřípady Jacka Linného, historický román Deník Václava II. či další uveřejněné příspěvky v řadě sborníků.

Jsem rád, že Jan Lipšanský neodmítl moji nabídku na rozhovor pro náš ČAJ.

- Když jsem se chystal na náš rozhovor, napadlo mě staré přísloví „o devateru řemeslech a desáté bídě“. Čím se vlastně, při vašem širokém uměleckém záběru, nejvíc považujete? A co vás živí?

Tohle přísloví mi tane na mysli v podstatě každou chvíli, takže jste řal do živého. Dokonce jsem si říkal, že bych se stejným názvem mohl napsat knížku o tom, čím jsem prošel. Protože jsem v mládí dokonce podbíjel pražce na železnici, dělal jsem vrátného v bance, dva roky nosil poštu a poznal tak spoustu zajímavých lidí a osudů. A po FAMU to byla reklama,

public relations, novinařina, komunikace, internetové portály, překlady... A vidíte, teď už pátým rokem jsem bez zaměstnání, dělám na volné noze technické překlady, reklamní texty, korektury, píšu do pár internetových časopisů, do časopisu Čtyřlístek Příběhy ze ZOO, a dokonce jsem si zkusil režírovat divadlo. Na jednu stranu to vypadá, jak jsem děsně aktivní, pravda je však taková, že peněz za všechny ty projekty zase tolik není a že mít nějakou specializaci by nebylo k zahoezení. Takový klempíř nebo zedník se zkušenostmi si může budovat svou klientelu. Jenže já jsem ode všeho něco, a v ničem pořádně. Před sto lety by mne mohli považovat za renesančního muže, ale dnes se to příliš nenosí, vědět ode všeho jen něco. Dnes se vlastně, když nad tím tak přemýšlím, ani nenosí vůbec něco vědět.

- Jak s tím souvisí literární tvorba? Byla součástí všech ostatních aktivit, nebo stála na počátku všeho? Kdy jste vlastně začal psát? A proč vůbec píšete?

Nejdřív jsem se naučil číst. Sám. Ve čtyřech letech. Od té doby jsem chroupal v noci pod dekou s baterkou kdejakou knihu a učitelky ze mne byly nešťastné, protože jsem jim kladl otázky, na něž nedovedly odpovédět. Třeba jestli je pravda, že hodně soli bývá pro lidský organismus jedem. Psát jsem začal pod vlivem dětské dobrodružné četby, rukou do školních sešitů, dokonce jsem si je sám ilustroval. Poslal jsem tehdy některé své opusy do Albatrosu, který tehdy vydával i své noviny, a tam mi byl věnován sloupek. Psalo se tam, že není dobrý nápad psát současně tři romány, a že by si autoři měli nejprve zjistit, kdy končí středověk, že skutečně v 18. století se již středověk nekonal, a dokonce ani piráti si ale vážně nemohli telefonovat.

Posléze jsem začal psát, asi jako každý dospívající, s myšlenkou na slávu. Už jsem se viděl, jak přebírám četná ocenění za svou genialitu a dokonalé knihy. Jenže pak skončí telecí léta, skončí studia, člověk začne pracovat, a teď je na něm, zda zúročí to, co doposud viděl a slyšel, k dobru věci, nebo zůstane stále teletem. Osobně jsem ještě chvíli byl teletem, pak naivním ťulpasem, abych pak díky některým životním okolnostem přece jen získal trochu rozumu. Od té doby jsem začal psát ne pro slávu, ale protože mne to bavilo. A tehdy jsem se zbavil všech těch různých napětí, a prostě jsem si to užíval. Časem jsem začal prohlašovat, že psaní je pro mne i určitá forma psychoterapie. Protože člověk při psaní stále reflektuje svá setkání, znalosti, poučení, zkušenosti, a díky těm knihám nebo povídkám získává zpětnou vazbu, případně může věci nahlížet z jiného úhlu, případně si něco uvědomit.

- Účastnil jste se literárních soutěží (vlastně se jich účastníte pořád)? A co pro vás soutěže znamenaly? Měnil se vztah k soutěžích s tím, jak jste literárně rostl?

Jak jsem říkal, zpočátku jsem se začal soutěží účastnit proto, že jsem chtěl vyhrávat a být nejlepší. On to asi chce každý psavec. A takové první místo nebo čestná cena potěší, to bych zase lhal, že ne. Podobně jsem jezdil i na první Řehečské slepice. Při své první účasti jsem nevyhrál, a pamatuju si, jak se mne to vnitřně dotklo. Jenže díky vám a všem těm úžasným lidem kolem vás, jsem si najednou začal uvědomovat onen jiný pohled na psaní. A dnes, zpětně, jsem Řehečské slepici a všem, kdo se na programu a organizaci podílejí, hrozně vděčný. Díky nim jsem zjistil, či znovuobjevil, že je nutné se bavit. Nezáleží na cenách, na prvních místech, ale na tom, že já se při psaní bavil, že při předávání cen je úžasná atmosféra (jeden ročník se na předávání přijela podívat i má manželka a tchyně, a obě byly nadšené), že jde o radost. Když jsem se pak účastnil předávání cen podruhé, prostě jsem si to jen užíval – vtipy, muziku, pohodovou atmosféru, zajímavé lidi. Naposledy pro mne velkým objevem byl Jon Davis, jeho knížky si moc rád opakovaně čtu. Od té doby jsem se účastnil už jen pár soutěží, nějak mi na nich přestalo záležet. Získal jsem jednu prestižní cenu z Vansdorfu a řekl jsem si, fajn, dobrý, ale stačilo. Možná je to prestižní cena, ale při předávání chyběla legrace, zábava i radost.

- Jaký je váš názor na současné umělecké ceny (např. Magnesia litera, Český lev, atd.)? Často se stává, že třeba oceněná kniha nebo film u čtenářů či diváků propadnou, ale umělecká kritika je vynáší do nebes.

Jak kdysi řekl tuším režisér Hitchcock nebo spisovatel Graham Greene, a dost možná někdo zcela jiný: „Až jednou dostanu cenu, vím, že dělám něco špatně.“ Říkal mi kamarád knihkupec, že knihy, které dostávají Magnesium Literu, jim pak leží v kupách vzadu ve skladu, zabírají místo, a lidé je stejně nekupují. A že otázkou je, jestli ti, co je přece jen koupí, jestli je čtou. Jak u knih, tak filmu vidím podivný trend. Za umění se považují depresivní, temné a těžké výpovědi bez špetky nadhledu a humoru. Jak je někde humor, je to komedie, a ta je kdovíproč považována za podřadné umění. Přitom napsat nebo natočit dílo, které skutečně rozesměje, je daleko větší kumšt než někoho dojmout nebo rozplakat.

Jednu dobu jsem si oceněné knihy půjčoval a četl. Stejně jako u filmů moderní doby ani zde často nezáleží na příběhu, ale na formě. Někdy stačí přeházet časové linie, aby šlo o umění. Jindy stačí napsat o nějakém v

současné době protěžovaném a angažovaném tématu – o boji proti komunismu, o homosexualitě, o eutanazii, o romské problematice, a podle posledních událostí soudě bude novým tématem Ukrajina. A všimněte si ještě jedné věci – oné deprese, která z oceněných knih doslova teče. Osobně mívám po dočtení podobných knížek chuť si jít hodit mašli z Nuselského mostu a jistit to ještě pistolí. Vždyť si vezmete jen letošní nominace na Magnesiu Literu – traumatická témata 20. století, stigmatizovaní zoufalci, vysídlení do pohraničí, motivy celospolečenské frustrace, frustrovaný natěrač střech, agresivita současné společnosti. To cituji přímo z oficiálních popisů nominovaných knih. Vážně tohle někdo bude číst? Nemá snad dost frustrace z reality kolem sebe?

- Někdy se mi víc líbí knihy autora, který si svoje dílo vydal sám, než kniha oceněná cenami. Ale o té knize regionálního autora se nikdo nedozví. Nabízí svoje práce skoro jako onen páter Vrba v Jiráskově díle F. L. Věk. Není něco špatného ve státě českém s distribucí? Jaké máte třeba vy zkušenosti s nakladateli?

Říkala mi kamarádka, podnikatelka, která hodně cestuje po světě, že čeští nakladatelé mají strach jít do rizika. Na jednu stranu se jim není co divit. Trh je malý, tržby nízké, náklady vysoké, tak jedou na jistotu. Navíc každý se dnes cítí být velkým spisovatelem, přičemž je maximálně grafomanem, a nakladatelé se prostě brodí podobnými opusy lidí, kteří neumí ani český pravopis. Jenže na druhou stranu pak jeden nakladatel odmítne rukopis, který se v jiném nakladatelství stane čtenářskou bombou. Jistému A. C. Doyleovi odmítali ve všech nakladatelstvích první román o takovém málo známém detektivovi, tuším Sherlock Holmes se jmenuje, až román nakonec vydal jako vánoční přílohu jednoho časopisu. A protože román nevzbudil moc velké čtenářské reakce, měl Doyle problém někde upíchnout i druhý román o Sherlockovi. Až teprve díky povídkám se najednou spustil obrovský zájem čtenářů.

Sám, když nabízím své texty, většinou mi nakladatelé neodpovědí. Někteří mi odepíší, že se jim to sice líbí, ale prostě podobný žánr nevydávají, nebo že by jejich čtenáři byli zmateni. A jiní na rovinu žádají o finanční spoluúčast. Přitom mám stejnou zkušenost s regionálními autory. Často narazím na knihu mně neznámého autora, který ji prodává na svých stránkách nebo různě obskurním způsobem (obskurním pro zavedené autory), která mi dá často víc, než oficiální nabídka. Pokud bych měl jmenovat, kteří regionální autoři mě v poslední době zaujali, bylo by to možná na stránku. A přitom kdyby měla kniha podobnou reklamu jako teď

třeba populární „odstíny šedi“, může jít na dračku. Ale to se zase vracíme k té nechuti riskovat. Zvláště za současné ekonomické situace.

S tím souvisí ještě jedna věc. Na regionální autory, nebo ty, co si vydání sami platí, se pohlíží svrchu. Přitom dnes slavní spisovatelé z konce 19.století, o nichž se píše v čítankách, si také vydávali a platili své knihy sami. Ať to byl Jakub Arbes, Karel Hynek Mácha, Jan Karafiát, Jan Neruda, Josef Holeček, Josef Pekař a mnozí další. A kde by byly regiony bez takových autorů 19. a 20. století jako František Zýbal, Vlasta Javořická, Květa Legátová, Josef Blažek Pavlovický, A. C. Nor, Karel Dostál – Lutinov, Marie Podešvová a mnozí další, každý region by mohl dodat tučet dalších jmen. Protože pocházím z jihu Moravy, jmenoval jsem tamní místní psavce, jež mají lidé dodnes v úctě.

- Někdy mně připadá, že v různých kulturních časopisech existují skupinky „lidí, kteří spolu mluví“ a ti si vydávají svoje věci, píší si kladné recenze atp. Setkal jste se i s tím?

Hm, budu podobnými „skupinkami“ samozřejmě označen jako závistivý a zneuznaný autor, ale podobné já na bráchu není jen v kulturních časopisech, ale i v televizi nebo u filmu. Když jsem se dostal neuvěřitelnou shodou okolností na FAMU, sláma z bot mi koukala a naivitou bych mohl krmit pravdu i lásku, tak se mne hned spolužáci ptali, jak jsem se tam dostal? Či jsem známý, nebo příbuzný, případně kolik jsem zaplatil všimné? Strašně je udivilo, že nepatřím ani do jedné skupiny. Pak jsem chvilku dělal v České televizi. Panečku, tam je to obšancované! Tam jde o normální rodinné klany a jednotlivá teplá místa se předávají z otce na syna. Jednu dobu dokonce české kinematografii vládly tři „kliky“, a ty si pak také na Českých lvech předávaly ceny. Teď se to změnilo jen v tom, že ty kliky jsou čtyři, možná jich je pět. Když jsem samizdatem vydal – opět v naivní víře ve velký ohlas – sborník esejů a úvah Na obranu katolíků, zkusil jsem jej nabídnout katolickým médiím k recenzi. Odpověděli mi, že oni dělají recenze jen pro své autory. Takže je vidět, že podobné kamarádsoftské praktiky fungují všude.

- Nejsou vůbec v naší kultuře peníze až na prvním místě? Jak se vůbec díváte na současnou českou kulturu? Co z ní, podle vašeho názoru, zůstane třeba za 50 či 100 let?

Tak nejen v kultuře jsou dnes peníze na prvním místě. Zvláštní je, že před

takovými třiceti lety jsem si jako patnáctiletý mladík mohl vyrazit na čundr a neznámí lidé mne nechali bez obav přespát u sebe v domě. Myslím, že dnes by nic takového nebylo možné. Protože mám moc rád film a filmařinu, všímám si těch trendů hlavně zde. A moje postřehy mi potvrdila i moje bývalá učitelka scenáristiky, když jsme se tuhle potkali. Říkala, že celý život učila řemeslo, zásady a postupy, jak se co dělá, jak má vypadat scénář, jaké má mít náležitosti (myšleno třeba zápletky, katarzi, doznění apod.), učili nás, jak má vypadat záběr, nasvícení. Ona viděla pár nových českých filmů a v rámci zdraví se na ně přestala chodit dívat. Podle ní se dnes cítí být filmařem každý, kdo udrží digitální kameru. Ale o řemesle nemá ani potuchy. Stejně tak z knih (jako je tomu u filmů) se stalo komerční zboží, kde řemeslo a nějaká pravidla nemají co dělat. Proto může žebříčky prodejnosti vést kniha, která by propadla i jako e-mailová konverzace. Za padesát let nikomu nic neřekne, stejně jako třeba Vieweghovy knihy. Proč jsou dnes stále tak čtená díla, jež vznikla v 17. století, ve středověku, nebo dokonce v antice? Protože pojednávají o nadčasových problémech a hlubokých citech, jež dnes potlačujeme, nebo zaměňujeme za pozlátka.

- Spolupracujete s veřejnoprávními médii, jak se vám líbí jejich tvorba? Sledujete nekonečné seriály? Z čeho jste měl třeba na obrazovce v poslední době opravdovou radost?

Posledních několik let sleduji televizi tak, že ji poslouchám. Sedím si totiž ve svém koutku u počítače, kde překládám něco o nových CAD systémech nebo nástrojích pro analýzu cesty nástroje při frézování, a za mémi zády si manželka vždy pustí televizi. Takže já veškerou televizní tvorbu, včetně reklam, pouze poslouchám. Jako rozhlasová hra by to možná mělo určitý smysl, říkám si někdy. Ale když pak někdy mrknu očkem na obrazovku a vidím ty toporné herce a herečky, rozkomíhanou kameru, je mi smutno. V poslední době mi udělaly radost jen filmy a seriály Jirky Stracha – ne vždy se s ním shodnu co do výběru žánru, ale vždy je na jeho filmech vidět ta radost z čiré filmařiny, kterou on umí. Je moc příjemné v tom ostatním neustálém balastu sledovat, že někdo má smysl pro kompozici obrazu nebo nasvícení.

- Pripadá mně, že naše společnost je značně zpolitizovaná, projevilo se to třeba i při loňské přímé volbě prezidenta. Lidi, které jsem považoval za přátele, mi posílali maily, že jestli nebudu volit toho pravého, tak uvidím. Máte podobné zkušenosti s názorovou netolerancí, nedemokratičností? Já jsem si v té chvíli vzpomněl na Karla Čapka a

jeho pronásledování. „Nehnědne“ někdy naše společnost?

Víte, právě při volbě prezidenta, nebo teď u tématu církevních restitucí jsem si uvědomil, jak rychle jsme zapomněli používat vlastní hlavu. Stačí nám, že někdo něco předžvýká a nalije nám to do hlavy. Sice jde o povrchní, a spíše emotivní výkřiky, ale lidé je rádi a lehce přijímají. Protože nemusejí přemýšlet. Řekl bych, že jsme instantní společnost. Chceme vše hned – instantní polévku, instantní kafe, instantní názory. A je nám jedno, že ta polévka i to kafe jsou v podstatě jen náhražkou. Nedávno jsem se poučil o tom, jak být domácím baristou, a když po mnoha pokusech a omylech mám vlastní styl vaření kávy buď v espresso, nebo ve french pressu či džezvě, říkají mi lidé, že to vypadá jako alchymistický obřad. O to více člověku pak ta káva chutná, když si zrna sám namele, odměří, zatlačí tamperem do páky...

Trvá to chvilku déle, ale váže se k tomu množství dalších poznatků, které u rychlého zalití jakési hmoty v půllitrovém hrnku nezískáte. Navíc česká společnost moc ráda stále dělí na my – a oni. Stále hledáme vnitřního nepřítele. Vzpomenu si vždy na povídku Miroslava Horníčka Chvála tolerance. Když hledáme spojence, třeba proto, že se nám nelíbí nějaký obraz, budeme za moudrého pokládat klidně i vraha, jen proto, že s námi souhlasí. Česká média už neumějí novinářinu – nikdy nejdou problému na dřevě, do hloubky, neodhalují souvislosti. A lidé to už také neumějí. Je to děsivý paradox – ve chvíli, kdy máte na dosah ruky celosvětovou databázi znalostí a všech možných informací, my si ty informace neumíme a ani nechceme dohledat. Pak je snadné podlehnout dojmu, že opět existuje ta jediná pravá pravda, a že kdo není s námi, je proti nám. Nic jsme se nenaučili. A toleranci k názorům druhého, odlišným od těch našich, už vůbec ne.

- Ve své tvorbě se ohlížíte i do minulosti (viz třeba historický román Deník Václava II.). Neláká vás současnost? Dokážete psát o sobě a jak moc jste sdílný? Jak moc nabídnete čtenáři pohled do vašeho soukromí?

Každý spisovatel přece píše v každé knize o sobě a svém soukromí! Osud dvanáctiletého Václava II., opuštěného, bez matky, v cizích městech, toužícího po lásce, mi byl blízký právě proto, že jsem něco podobného prožil sám jako dvanáctiletý. Mohl jsem se do jeho kůže vcítit, protože toto jsou ty nadčasové city, o nichž jsem už mluvil. Propriety se mění, ale neopětovaná potřeba lásky je prostě věčná, stejně jako nepochopení okolí té dětské duše, která je zmatená, a přesto musí rychle dospět. V každé mé

knížce je kus mne, lidé kolem mne, nebo i situací. Detektivku Jediný den té zimy padal sníh jsem napsal poté, co byla jednou docela teplá zima, ale jediný den té zimy propukla neskutečná vánice a sněžení. Se synem jsme se sjeli podívat na branické nádraží v Praze, vlaky nejezdily, všude hromady sněhu, krápníky visely z okapů, a pan výpravčí odhazoval sníh ke kolejm. Pozval nás se synem dál, do výpravny, ukázal nám všechna ta světélka na pultu, a celý ten dojem toho dne jsem přelil posléze do knihy. Mé první a bláznivé lásky i můj pošetilý vztah k nim najdete jak u příběhů Jacka Linného, tak třeba ve sci-fi romanci Mrtvá z letiště či detektivce Napoleon ze Šlapanic. Detektiv Stanislav ze Smrti odpadlého bratra má předobraz v tatínkovi mé dřívější slečny. Jeho kolega Jožin zase v mém strýci z Ústí. Povídka Návštěva starých míst je skutečným popisem domku mé prababičky, která již nežije, ale jako o dítě se o mne starala. Ke každé knížce se zkrátka váže historka nebo pocit z mého života, případně cestovatelské zážitky.

- Jaký je váš vztah k e-knihám? A myslíte, že vytlačí klasickou tištěnou knihu?

Když se objevila televize, také vyšly moudré vědecké statistiky, že lidé přestanou chodit do kina. A ono nic. Sám v současné době e-knihy preferuji. Přece jen na čtení nemám se dvěma kluky tolik času, a tak mi vyhovuje, že můžu číst na záchodě, v tramvaji, v autobuse, ve vlaku, před spaním při zhasnuté lampičce, a navíc s sebou nemusím tahat kvádr několik desítek centimetrů vysoký, široký, a někdy i hluboký. Třeba takového F. L. Věka bych do batohu nedal, ale do čtečky v mobilu se vejde zcela pohodlně. Jenže ono zase není nad to vzít do ruky knihu v papírové podobě – provonět si ji, její stránky (některé voní novotou, jiné nasbírají antikvární neidentifikovatelné pachy), prolistovat, otáčet pak list za listem. Stejně, jako se vedle sebe snesou televize i kina, nevidím důvod, proč by se nemohly vedle sebe snést i knihy a e-knihy. Každá má jiné přednosti.

- Vystudoval jste scenáristiku a dramaturgii, máte svůj tajný sen, že byste třeba natočil vlastní celovečerní film? A o čem by byl?

Ano, ten sen mám. Tuším, že už od svých dvanácti let. S věkem se poněkud modifikuje. Zatímco v těch dvanácti až patnácti letech jeho hlavním prvkem byla moje účast na pódiu, kde za nadšených ovací držím zlatou sošku, a krásné herečky mi padají k nohám, dnes je to sen plný otazníků. Přesně si kladu otázku, o čem bych takový film chtěl natočit? Mělo by to být velké téma, něco vážně úžasného, z čeho si všichni sednou na zadek? A nebo by stačilo natočit žánrovku, kde si sám ověřím, že dokážu dodržet

pravidla žánru a dovést příběh do nějakého ne moc blbého konce? Stále více se přikláním ke druhé variantě, s tím, že bych chtěl, aby podobný film lidi bavil. Aby v něm třeba sem tam zaznělo moudro, ale jinak to byla oddechovka. Už na FAMU, když tvořil dnes známý slovinský režisér dramatických filmů školní cvičení, jsem jeho vážně a depresivně myšlenou studii ve scénáři překopal v parodii. Na YouTube je k nalezení pod názvem Televizní mikrosцена. Stejně teď, když jsem napsal scénář pro amatérské filmaře z Brna k historickému příběhu, snažím se budoucího producenta tlačit k tomu, aby film otevřeně přiznal hru, současnost a aby postavy sem tam pronesly odlehčující hlášky. U kritiků podobné snahy propadnou, pro ně bych možná měl natočit scénář ze šuplíku Evangelium podle televize, kdy sledujeme poslední hodiny Ježíšova života „nezaujatým“ okem televizních zpravodajů. Ale když já mám tak nějak vnitřně potřebu věci brát spíše s humorem a nadhledem, s takovou tou mladickou rozevlátostí a zvědavostí, kterou kdoví kde v dospělosti ztratíme.

- Jak vám vaše umělecké zálety toleruje rodina?

Vlastně ani nevím. Manželka moje věci moc nečte, ona je spíše na psychologické sondy do života deprivovaných lidí, moje sestra je z každé mé knihy nadšená, ale také přečetla jen asi dvě, můj starší syn však přelouskal (ve čtečce v mobilu) jak Deník Václava II., tak Brianovu cestu, a oboje se mu líbilo. Největší podporu mám ze strany tchyně, ta čte poctivě vše, co napíšu, a když se jí to nelíbí, má ten vzácný dar, že mi to na rovinu řekne a sdělí mi i proč. Za to si jí nesmírně vážím, protože je to podobné tomu, když máte šmouhu na čele, každý na vás celý den divně kouká, ale nikdo nic neřekne. Pak si připadáte doma při odhalení jako blbec. Kdyby někdo měl tu odvahu a řekl vám to rovnou, aniž by se bál, že se naštmete, můžete si skvrnu jít hned umýt. A stejně tak u psaní. Když tam mám botu, nebo tam někomu něco nesedí, jsem moc rád, že mi to řekne, protože to můžu opravit nebo upravit. Teď mne napadá, že ono je to vlastně i o tom, jak lidé dokážou přijímat kritiku. Což souvisí s tím tématem, o němž jsem mluvil na začátku – když píšu pro slávu, dotkne se mne každá kritika, když pro radost, nedělá mi to přece problém. Soused mi tuhle řekl, že to espresso, co jsem mu udělal, mu přijde slabé. Jenže předtím (i potom) mi šálky kávy naopak pochválil, a pro mne i ta tvorba slabého espressa byla malým a milým obřadem.

- Blíží se dovolené. Co je pro vás největším relaxem? Sportujete nebo se raději povalujete na pláži? Jestli to není tajemství, kam se letos chystáte o prázdninách?

Protože máme s manželkou poněkud přehozené role – ona chodí do práce, já dělám z domova, je pro mne relaxem každý den, kdy se nemusím starat o oba kluky nebo si sám vařit. Já mám oba rád, ale člověk zkrátka potřebuje být chvíli i sám se sebou, ujasnit si svá směřování, cíle, přání, touhy – a také si odpočinout. Díky babičkám a dědečkům (jedni v Brně, druzí v Poděbradech) mám pak možnost využít tato místa jako základny, odkud se syny vyrážíme po krásách naší země. Stále nás překvapuje, že je vždy co objevovat. Takže podnikáme pěší túry tu přes hřebeny Krkonoš, ondy Českým rájem, zajedeme si třeba do Vídně, a pak hned zpět se podívat na Vysočinu nebo jižní Čechy. Samozřejmě že nová místa často hned zneužiji do svých knih. Pokud jde o zahraničí, projel jsem pár zemí, byl jsem pracovně i v americkém Los Angeles, takže řečeno slovy manželky dr. Holuba z filmu Jára Cimrman, ležící, spící, už jsem se dost narazoval. A někdy takový fotbálek s klukama na babiččině zahradě dá člověku daleko příjemnější pocit na duši, než mořské vlny.

- A přibalujete si na dovolenou knihu? Kterou byste nám čtenářům doporučil?

Knihy čtu permanentně, takže nevidím důvod, proč zrovna o prázdninách dělat výjimku. Mám rád různé žánry – historické, dějepisné, životopisné, kuchařky, dobrodružné, sci-fi, ale co si budeme namlouvat, nejraději mám detektivky a humor. Moc se mi líbí historické detektivky o soudci Ti o Roberta van Gulika, oplývající takovým množstvím detailů a faktů, až to vypadá, jako by spisovatel v té době žil, a o to větší mají ty knihy náboj. Z humoristických si rád přečtu něco od P. G. Wodehouse nebo Achille Gregora, líbí se mi Chestertonovy knihy, Roberta Merleho, Rexe Stouta, který dokázal spojit humor a detektivku, Johna Steinbecka, Grahama Greena, nesmím zapomenout na Simenonova Maigreta. A doporučil bych trilogii Raye Bradburyho o Constance (Smrt je vždycky osamělá, Hřbitov šílenců a Zbavme se Constance), která je mistrovstvím imaginace, příběhu, nostalgie, vzpomínek a magického realismu.

Děkuji za rozhovor a přeji hezkou dovolenou.

Václav

Václav FRANC :
ze souboru „POEZIE POD NOTOVOU OSNOVOU“

PÍŠŤALY

Jen si tak trochu písknout
Jenom krat'ounkou pohádku
Na dva prstíky
Tu zvláštní chuť mám
právě na podzim
kdy papíroví draci prorážejí nebe
a píšťaly mají sílu
hejn odlétajících na jih

A na jazyku se usadila
nasládlá vzpomínka jara
plná poezie
z vrbového proutí

Jen si tak trochu písknout
na píšťaly
odpískaného dětství

OPUŠTĚNÝ KLAVÍR

Co si tak myslí klavír v noci
když do tmy svítí bílé klávesy
přemýšlí o mámě nebo otci
nebo snad tiše přede si?

Jak jednou velké sály
mu budou ležet u nohou
jak by “koncertmajstři” na něj hráli
... než víčka jeho snění přemohou.

HOUSLOVÁ SIESTA

Jak bajonety
připravené k zteči
napnuté struny
k prasknutí

Když dirigent
dá povel k útoku
zvednou se
k ohlušujícímu staccatu

HUDBA NA CELÝ ŽIVOT

Hudba nás provází na každém kroku
od svatby, křtin a veselice
po pohřby
kdy srdci není do skoku
kdy dohasíná života svíce

Tak jakoupak mě zahrajou
veselou smutnou tu pravou?
Tak hrajte, hrajte, z plných plic,
dokud mám ještě dlouhou svíc!

HARFA

Harfa je jako nevěsta v pátém měsíci
melodie kolem krouží
v předtuše velkého namlouvání
stafáž jepičích lásek
a jen pár tónů zbývá
aby v tremendu křeče
porodila
stupnici evergreenů

KLAVÍR

Klavír je šachovnice
bílých a černých polí
šachoví mistři mají promyšlené partie
do detailu partitur
a správným prstokladem
se dívka Melodie
mění v dospělou vyzrálou Ženu

BASOVÝ VÝLET

Za devatero notovými osnovami
vyšla si basa na výlet
Do lesa
snad na houby
či lesní pych

Kdyby na ni hajný přišel
struny jsou za dva zlatý
a hmatník za tolar

Kdyby na ni hajný přišel
za dlouhých zimních večerů
v hájovně
učil by se na ni hrát

HUDEBNÍ TROJÚHELNÍK

Basa si večer
unavená
položila hlavu
klavíru do klína
aby mu vyznala lásku
obdiv
Ale klavír – ten nevděčník
celou skladbu raději očkem pokukuje
po té upištěné
ukřičené
hubené
zobcové flétně!

Co jen na ní může vidět?

HOUSLE NA HŘEBÍKU

Když jsem byl malý
pověsil jsem housle na hřebík
přednost dostala pochopitelně meruna
a vyvinutá Maruna

Jsem starý
Maruně každou neděli zalévám kytky na hrobě
meruně popraskaly stehy
jen ty housle zůstaly na hřebíku
jako můj starší bratr
jemuž jsem občas záviděl
ale nikdy jej nepochopil

ROZEBRANÝ KLAVÍR

Když klavíru popraskají struny mládí
tak nikdo jej už nenaladí

Nepomáhají zábaly ani léky
klavíru není pomoci
se stářím přijdou nemoci

Nezbývá vzpomínat na věky
jak tenkrát hrál
jak rozezvučel slavný sál

POUZDRO ČILI FUTRÁL

Pouzdro je penál na nástroje
kytary, housle či hoboje
když si jej neseš v podpaží
tíží tě víc než závaží

Nástroje se mu odvděčí
zůstane v koutku bez řečí
když hrají svoje vivacissima
pouzdro je z toho všeho zima
(ještě tak aby přišla rýma)
Pouzdro však nikdo nezatleská
Stařenka ani dívka hezká
A když má slzy na kraji
Tak do futrálů mu spílají

ZAPOMENUTÉ BLUES

Jedno malé blues
se zapomnělo se slečnou violou
pod notovou osnovou

Táta pozoun zabručel
Máma harmonika se zaradovala
že se dočká malých flétníček

První a druhé housle
se už těšily na svatební humoresku

Za devět měsíců se narodil
malý dirigent
a všechny nástroje pískaly
jak po nocích vřískal

HARMONIKA

Býval to vždycky svátek
v naší vesnické jednotřídce
paní učitelka vyndala ze skříně harmoniku
zpívali jsme

... Travička zelená ...
... Beskyde, Beskyde ...

Harmonika byla naším orchestrem
pak jsme ji vyměnili za elpíčka, cédéčka,
řev zesilovačů nás obral o mládí

Občas si vzpomenu
kde je naší harmonice konec
kolik má křížků harmonika
a tolik nemocí paní učitelka

A potichu
aby mě nikdo neslyšel
se slzami v očích zase mutuji

... Nikdy se nevrátí
pohádka mládí ...

SOUSEDKA HRAJE NA PIANO

Sousedka
hraje na piano
hlavně večer
ale i ráno

Sousedka
Malou noční hraje
pana Wolfganga
uprostřed máje

Sousedka
hraje Dvořáka i Suka
na chodbě nevšimne si mě
pohledného kluka

Sousedka
miluje pouze pány
co život tráví
za piany

Sousedce
chtěl bych napsat nokturno
pro garsonku
kde je večer ve dvou útulno

Pro sousedku
bych trpěl ze všech nejvíce
zatím však
těžko zvládám stupnice

Sousedku
miluji aspoň ve snu
než všimne si mě

spíše zesnu

VÍTĚZNÝ TÝM

V obraně hrály kontrabasy
v záloze klarinety
a útok
přece buben tvrdí muziku
v brance se uvelebily rozložené varhany
a docela jim to šlo
Všem dohromady
to ladilo
jako vítěznému týmu

Jen nevím
jak ten zápas dopadl
Právě ve chvíli
když se žestě nadechovaly
k velkému sólu
přes celou koncertní síň

...
v té chvíli
jsem se
probudil

ČAJ pro chvíle pohody

č.93, červen 2014, ročník XIII

Vydáno 5. června 2014 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozef dŘevník Borovský

Interní tiskovina LISu

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!